

Barraques de Barcelona, de l'oblit a l'homenatge

“... I el Somorrostro, on és? Perquè hi va ser, allà, el Somorrostro. Crec que els que hi hem viscut ens mereixeríem almenys que en les plaques de l'Ajuntament hi posés Somorrostro. Perquè és com un homenatge per als qui hi vam viure; no només per a nosaltres, sinó per a tots.”

MERCÈ TATJER
HISTORIADORA

Són les paraules de Julia Aceituno, antiga habitant del barri de barraques del litoral barceloní, per demanar que es faci visible aquella realitat oblidada en què van haver de malviure milers de persones.

El barraquisme, com d'altres formes d'habitatge informal, va ocupar una gran part de la història urbana i social de Barcelona. Però va ser una història primer amagada i després menystinguda i oblidada; només alguns periodistes com Josep Maria Huertas, Jaume Fabre i Paco Candel la reflectiren en els seus articles i la van rescatar de l'oblit quasi total en què havia caigut d'ençà la nova etapa de “La

El barraquisme, història urbana i social de Barcelona, va ser primer amagat i després oblidat

ciutat dels prodigis” que ha esdevingut Barcelona a finals del segle XX amb les Olimpíades i el Fòrum de les Cultures.

El barraquisme, a una part dels barcelonins de la generació de postguerra, ens portava records. Uns hi van néixer i viure, altres hi van treballar com a metges, sacerdots, mestres, assistents socials; uns quants hi anaren a fer obra social. La majoria de barcelonins van ser mers espectadors de la seva eradicació, sovint sobtada per rasons urbanístiques o esdeveniments militars (Setmana Naval) o religiosos (Congrés Eucarístic).

Un grup de joves historiadors i antropòlegs es van interrograr sobre el barraquisme de Barcelona durant el franquisme i els primers anys de la democràcia. Gràcies a un ajut de l'IPEC (Inventari del Patrimoni Etnològic de Catalunya) del Departament de Cultura de la Generalitat i al suport de la Universitat de Barcelona van iniciar una recerca sobre les barraques de Barcelona que es realitzà entre 2004 i 2008.

L'exposició *Barraques. La ciutat informal* que tingué lloc al MUHBA (Museu d'Història de Barcelona) del juliol del 2008 al febrer del 2009 va ser el primer resultat de l'àmplia recerca duta a terme per aquests joves (el grup Pas a Pas). El segon ha estat el llibre *Barraques. La Barcelona informal del segle XX*, presentat el març del 2011 i que omple un buit en el coneixement d'un període de la història de la ciutat.

La *Veü del Carrer* també fou sensible al record d'aquella Bar-

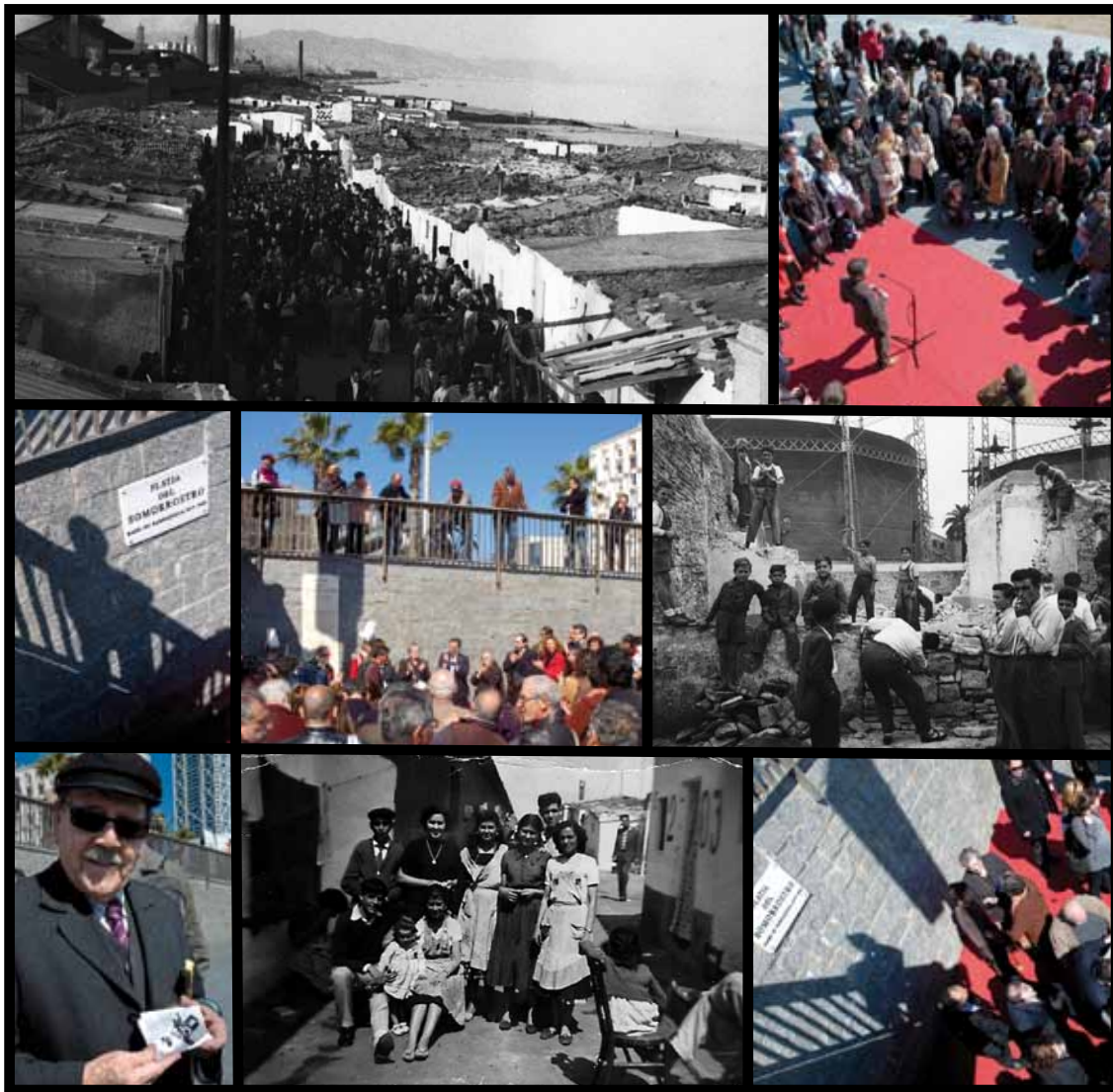
celona i d'aquells barcelonins, materialitzat en un ampli Dossier: “Memòria del barraquisme” en el número 106 del maig del 2008.

La ciutat oblidada és el títol d'un documental, obra dels periodistes Alonso Carnicer i Sara Grimal, que es presentà a Barcelona i altres ciutats el novembre del 2009 i es difongué per TV3 el gener del 2010, amb un gran ressò. El rigor i la constància d'aquests dos periodistes els van portar a trobar nous protagonistes del barraquisme barceloní. Com Julia Aceituno i el seu germà, vinguts a Barcelona des d'un poble de Jaén a la dècada del 1950; les barraques del Somorrostro van ser l'únic lloc que la ciutat va oferir a aquesta família treballadora, que com moltes d'altres van ajudar a construir la Barcelona d'avui.

S'inicia la reivindicació

Les paraules de Julia Aceituno que encapçalen aquest article i que reclamaven un record per als habitants del Somorrostro i per als dels altres barris de barraques de Barcelona han esperonat aquests darrers mesos una forta reivindicació. Una Comissió Ciutadana ha adreçat a l'Ajuntament de Barcelona una petició per recuperar la memòria del barraquisme i d'aquells que el van viure. Ha rebut més de 800 adhesions personals i les de 81 entitats veïnals, acadèmiques, cíviques, professionals i culturals per al que seria un acte de justícia i de reconeixement. La petició ciutadana es pot sintetitzar en tres punts.

En primer lloc, la restitució del nom del Somorrostro a un tram de la platja de Barcelona. Un nom que va tenir al llarg de moltes dècades i que també va ser el d'una barriada existent a la platja, entre la Barceloneta i el Poblenou, d'ençà la dècada del 1870 al 1879. Hi van

En blanc i negre, Setmana Santa al Somorrostro el 1953 i construcció de la capella Sant Joan Bosco el 1949 (Xavier Vallory March). Família Aceituno als anys 50 (col·lecció família Aceituno). En color, acte d'inauguració de la placa que recordarà la ubicació del barri del Somorrostro (fotos Dani Codina i Andrea Minguillón)

viure uns 15.000 barcelonins en humils i precàries estances.

En segon lloc, la senyalització amb monòlits commemoratius de cadascun dels quatre conjunts de barraques més grans i representatius de la ciutat (Somorrostro, Montjuïc, la Perona i el Carmel), que recordi als que hi van néixer i residir i a tots els ciutadans, l'esforç i la lluita que s'hi va haver de fer per viure amb dignitat, i per solucionar les mancances dels que foren veritables barris de Barcelona.

En tercer lloc, la col·locació de nou elements de senyalització per

recordar la ubicació d'altres nuclis de barraques concrets i de gran importància històrica: Camp de la Bota, Rere Cementiri del Poblenou, Can Tunis, Poble-sec, Tres Pins, Diagonal-Santa Gemma, Raimon Casellas, Francesc Alegre i Santa Engràcia.

Les gestions realitzades per la “Comissió Ciutadana per a la recuperació de la memòria dels barris de barraques” han aconseguit la restitució del nom de la platja del Somorrostro i el compromís de l'Ajuntament i de l'alcalde Jordi Hereu de col·locar els monòlits i les peces de senyalització proposades; actualment, ja està en curs el disseny.

El dia 23 de març es va posar la placa amb el nom de “Platja del Somorrostro”. La cerimònia va ser un acte molt emotiu amb la intervenció de diferents membres de la Comissió Ciutadana, del geògraf i urbanista Jordi Borja i de la Julia Aceituno que juntament amb l'alcalde Jordi Hereu descobrí la placa. L'assistència d'un bon nombre d'antics barraquistes del Somorrostro així com d'altres nuclis de barraques acompanyats per veïns del barri de la Barceloneta i del Poblenou i per membres de diferents entitats ciutadanes convertí l'assolent dia de primavera en una celebració cívica amb la qual Barcelona saldava l'oblit d'una part de la seva història. Una instal·lació arran de platja just davant de l'Hospital del Mar i del Centre de Recerca Biomèdica explica la història del Somorrostro i la propera senyalització

dels altres nuclis barraquistes.

Pocs dies després es va inaugurar al cim del turó de la Rovira un espai patrimonial que ha rehabilitat la bateria antiaèria i les restes del barri de barraques que hi va sorgir en la postguerra. Serà un punt imprescindible per al coneixement dels anys del barraquisme. El MUHBA, que ha dirigit el projecte, també acaba de presentar la guia d'història urbana *Barraques/BCN*, amb un plànol de les principals zones de barraques.

Aquestes iniciatives encoratgen a seguir endavant per complir el desig de molts barcelonins de recordar aquells conciutadans que varen haver de sobreviure en dures condicions socials, laborals i d'habitatge, que van organitzar formes de convivència i van imaginar solucions no sempre acceptades i que només en alguns casos van reeixir gràcies a lluites aferrissades com les del Carmel, que es van perllongar vint anys.

La Comissió Ciutadana per la recuperació de la memòria del barraquisme està formada per Alonso Carnicer, Sara Grimal, Custòdia Moreno, Jordi Giró, José Molina, Jaume Fabre, Oriol Granados, Rafel Usero i Mercè Tajer. Grup Pas a Pas: X. Camino; O. Casasayas; M. Díaz; F. Muñoz. Coordinació: Cristina Larrea i M. Tatjer.

ANDREA MINGUILLÓN

El 23 de març es feia oficial el nom 'Platja del Somorrostro'